

Gyermekünk és az olvasás

Napjainkban a könyv mindjobban összekapcsolja az egyformán gondolkozó embereket. A könyv, az olvasás egyre inkább lehetővé teszi, hogy a legtávolibb falvakban élő emberek is bekapcsolódjanak az országban zajló politikai és szellemi élet áramkörébe. Könyvolvasó társadalomban élünk, mégis sokan, főleg falusi emberek, úgy vélik, hogy a könyv amolyan szórakoztató eszköz, csak időtöltésre szolgál, legfeljebb arra jó, hogy elvonja a gyermeket a tanulástól vagy éppen a munkától. Ma, amikor nincs kellő arány és egyensúly a humán és reál tantárgyak tanításában, önkéntelenül is felvetődik bennünk a kérdés, hogy meglesz-e a jövőendő nemzedéknek az a többlete, a humán műveltség, ami az embert mindenkor gondolkodó, gazdag szellemi élettel élő emberré tette. Az élet jelenségei azt bizonyítják, hogy olvasottság nélkül nincs igazi műveltség. A jó könyv alakítja egyéniségünket, gazdagabbá, fogékonyabbá, érzékenyebbé tesz a világ és embertársaink dolgai iránt, jobban, mélyebben láthatjuk, érthetjük meg a körülöttünk kibontakozó életet, pozitív és negatív megnyilvánulásait.

Az elmondottak tudatában és érdekeben felmérést végeztem. A vizsgálat egy hatvan tagú, tíz-tizenégy éves gyermekekből álló közösségnek az olvasással kapcsolatos eredményeit, hiányosságait, a könyvellátással összefüggő gondjait tárja fel egy városközeli faluban, Marosszentkirályon.

Mint általános iskolában tanító magyartanár tudom, hogy az első olvasmányélmények a legmaradandóbbak. Ezért féltő gonddal vigyázok arra, milyen könyvet adok tanítványaim kezébe, hogyan irányítom olvasásukat. Azt tapasztaltam, a gyermek számára a könyv egyfajta játék, nemes játék, amelynek értelme, hogy a gyermek belehelyezkedik egy más, külön valóságba, beleéli magát egy más, számára nagyszerűbb ember helyzetébe, és ideig-óráig ezt az életet játssza-éli. Ebből következik, hogy a könyv számtalan hatása közül ebben az életkorban az érzelmi hatás a legerősebb. A könyv segítségével értő olvasókká tudjuk a gyermekeket nevelni, akik később önmagukat is nevelik a könyvek tartalmi szépségeivel és formai gazdagságával.

Vizsgálódásom első lépéseként felmértem a hatvan tanuló otthoni könyvvállományát. Az eredmény a következő volt:

<i>A könyvek száma</i>	<i>A gyermekek száma</i>	<i>A könyvek száma</i>	<i>A gyermekek száma</i>
150	1	17	4
70	1	15	5
50	1	12	6
48	1	10	7
30	5	8	2
24	3	7	4
22	2	6	7
20	3	4	2
19	3	3	3

Ez nem sok, de nem is kevés. Biztató, hogy évről évre gyarapítják könyvvállományukat, ami pár évvel ezelőtt elérhetetlen vágyalom volt ugyanitt, ugyanilyen korú gyermekekkel.

Az otthoni könyvvállományt kiegészíti az iskolai könyvtár, amely összesen 4963 szépirodalmi és politikai könyvvel rendelkezik, valamint a falusi könyvtár, amely szintén hozzáférhető a tanulók számára.

Mit olvasol a legszívesebben? — tettem fel írásban a kérdést a kisközösség tagjainak.

Meséket, főleg varázsmeséket, történeti mondákat; izgalmas történeteket, főleg indiántörténeteket; történelmi regényeket; utleírásokat; fantasztikus regényeket.

A szinte naponta felvetődő kérdésre, hogy szülei engedik-e olvasni a gyerme-

ket, érdekes válaszokat kaptam, amelyek felfedik az olvasással kapcsolatos hiányosságokat.

30 tanuló akkor olvashat, ha jó jegyet visz haza; 15 tanuló akkor olvashat, ha nem követett el semmiféle csintalanságot sem az iskolában, sem otthon; 9 tanuló egyáltalán nem olvashat, szülei véleménye szerint inkább tanuljon; 6 tanuló nem nyilatkozott.

Vannak-e olyanok köztetek, akiket ösztönöznek az olvasásra? — faggatóztam tovább.

A 60 tanuló közül csak 16 felelt igennel. Ellenőriztem a válaszokat, és megállapítottam, hogy a 16 gyermek apja vagy anyja szintén olvasó, könyvszerető ember. *Miért tekinted nemcsak kellemes szórakozásnak, hanem hasznos foglalkozásnak is az olvasást?*

Sok jó jegyet szereztem az olvasás következtében magyarból.

Jó fogalmazásokat írok, amióta sokat olvasok.

Sokat javult a helyesírásom. [Főleg a vizuális típusú tanulók vallották ezt.]

Nagyon megszerettem a történelmet.

Legkedvesebb tantárgyam lett a földrajz és az állattan. [Csak fiúk vallották.]

A gyermekeket eleinte a képzelet világába való elvagyodás szoktatja rá az olvasásra. De ebben a világban, a mesék birodalmában megmaradni — lehetetlen. Tanári kéznek kell vezetnie a gyermekeket a mesék világából a valóság felé. Előbb az indiántörténetek, aztán a történelmi regények, majd a tudományos-fantasztikus könyvek világába kell eljutnia. Útközben pedig megismertetjük az elbeszélések, regények középpontjában álló hősök jellemével, innen majd a megfelelő időben eljut az ember és a társadalom kapcsolatának felismeréséhez, ettől kezdve majd annak függvényében vizsgálja a múlt és jelen kapcsolatát, az emberek életét és a társadalmi problémákat.

Azt hiszem, nem fedek fel titkot, amikor elmondom, hogy az olvasásra való rászoktatás egy városhoz közel levő faluban a legnehezebb munka. Sokat változott a helyzet az utóbbi évtizedben, de még mindig sok gátló körülmény adódik. Íme néhány közülük:

a biztos, gyors olvasás hiánya négy elemi elvégzése után (szülők és tanítók együttes hibája); a szülők helytelen álláspontja az olvasást illetően; a televízió, amely rengeteg idejüket felemészti, és le is szoktatja őket az olvasásról; valamennyi tanár egységes ráhatásának hiánya; a szülők, szomszédok előtt a gyermeknek hallgatnia kell az elolvasott könyvről, nem divatos téma ebben a környezetben, s így nincs lehetőség könyvek megbeszélésére, pedig ez fejlesztené gondolkodásukat, lehetővé tenné kifejezőképességük gazdagodását. Így viszont csak passzív befogadói az olvasottaknak.

Megfigyelésem szerint a regények hősei nemcsak a gyermekek érzelmi kultúráját alakítják, gazdagítják, hanem példaképek, amelyek egész életükben hatással vannak rájuk. Az említett kisközösség tagjaira a legnagyobb hatást a faluról városba került Nyilas Misi szenvedései, nagy akarateréje tette. Sokan rajongtak Baradlay Richárdért, Nemecsek Ernőért és Bornemissza Gergelyért. A Kőrösi Csoma Sándorról szóló regény, *A nagy út* hőseit is befogadták eszményképeik közé. A lányokra Jókai Mór *Szegény gazdagok* című regényének Henriette-je, *Az arany ember* Noémije tette a legnagyobb hatást. A VIII. osztályban Vörösmarty Mihály mesedramájának Tündéje a fiúk és a lányok kedvelt nőalakjává vált. Budai Nagy Antal és Besze Anna szeretetreméltó hőseivé lettek gyermeki képzeletviláguknak; talán azért is, mert közösen olvastuk el a kisregényt, és így az olvasás során alkalmas volt felvillantani a hősök sok ragyogó tulajdonságát. A közös olvasás nagy élménye tanulóimnak, mert ilyenkor a könyvvel kapcsolatos problémákat azonnal meg lehet beszélni. Erre azonban kevés lehetőség adódik, inkább a szükség kényszeríti rá. *A Csongor és Tünde* című mesedráma esetében hatékonyabb volt szerepekre osztva, mintegy oratóriumjátékszerűen olvasni, a *Budai Nagy Antal históriája* című kisregényt pedig azért olvastuk közösen, mert a tanulók nem jutottak hozzá megfelelő példányszámban. Sajnos, az olvasásnak erre a formájára nem nyújt lehetőséget a tanterv, pedig ez biztosítaná az élményszerűséget.

Az imént elmondottakból egyenesen következik egy súlyos probléma felvetése: a könyvtárak ellátása az életkornak megfelelő könyvekkel. A házi olvasmányok legnagyobb részét általában nem lehet megfelelő példányszámban beszerezni a könyvtárak részére, vagy egyáltalán nem jelent meg az utóbbi tíz évben, s így a tanulók nehezen jutnak hozzá. Ilyenek például a Verne Gyula-regények, Saint Exupéry: *A kis herceg*, Kós Károly: *Budai Nagy Antal históriája*, Németh László: *Kocsik szeptemberben* stb. *A Tanulók Könyvtára* sorozatban sokkal több kötelező házi olvasmányt ki lehetne adni, az elfogyottakat pedig újra kiadni, ami nagyban elősegítené a tanulók rendszeres olvasását.

Az olvasás fejleszti a gyermekek képzeletvilágát, képzelőtehetségét, formálja nemzetiségi öntudatukat, nemes nyugtalanságot olt a lelkükbe, újabb művek felkutatására és elolvasására ösztönöz, s mindez emberileg formálja, színessé, gazdaggá teszi egyéniségüket, az összetettebb, magasabb rendű gondolkodáshoz s ezáltal gazdagabb szókincshez, mondatszerkesztéshez vezet. Az értelmesen olvasó gyermek már a VIII. osztályban eljut a nyelv szépségeinek felfedezéséhez. Vörösmarty Mihály *Csongor és Tündéje*, Kós Károly *Budai Nagy Antal históriája* című könyve stílus szempontjából két külön világ, a tanulók mégis mindkét író stílusának szépségeit élvezték, s a maguk szintjén értően jellemezték.

Tíz-tizennégy éves korban a legtöbb gyermek a mesét, a történetet élvezi még a hosszabb művekben is. Innen vezet az út az elbeszélő költeményeken, balladákon, tájleíró verseken át a lírai költeményekhez. Tapasztalatom szerint a versek megszerettetése fáradságos munka. Sok verset kell ebben a korban könyv nélkül megtanítanunk, hadd izelgessék a szép szavakat, költői képeket. A vers a maradandó élmény ebben a korban, nem a hozzá fűzött magyarázat.

„A könyvek tanítottak meg olvasni, írni — vallotta Gaál Gábor. — Ezek becsültetik veled a világot. Az embereket. Ezek mélyén él a legjobb haza, a legjobb világ és a legjobb ember. Összes ideáljaid, vágyaid, szerelmed. Mindegyikből a Tiszta. Ezek a könyvek őrzik célkitűzéseikkel a legtisztább és a legképrázatosabb életet, mely normája, vágya tiednek. Nekik köszönheted tudatod, érdeklődésed, kíváncsiságod. Nem hagytak el soha. Folyton kísérték. Ők voltak a leghívebbek hozzád.“ Egész életét a könyvnek, a tudománynak szentelő és általuk egy emberibb világ megteremtéséért küzdő igaz ember üzenete ez, és igazsága napról napra erősebb, időszerűbb. Időszerű most, a Nemzetközi Gyermekévben is, hiszen a világ ínségesebb tájain élő gyermekek jogfosztottságát és kiszolgáltatottságát nemcsak az mutatja, hogy nincs elegendő táplálékuk, hanem az is jelzi, hogy nincs módjuk megismerkedni a betűvel, a könyvvel, az olvasással, ami ma már az elemi létszükségletek közé tartozik; nélküle nincs tudás, haladás és fejlődés; szokatlanul ható megállapítás, de nélküle nincs kenyér sem.

Gergely Róza

Bene József:
A halálra táncoltatott leány